

Correctievoorschrift HAVO

2010

tijdvak 2

geschiedenis (pilot)

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Inzenden scores
- 6 Bronvermeldingen

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit v.w.o.-h.a.v.o.-m.a.v.o.-v.b.o.

Voorts heeft de CEVO op grond van artikel 39 van dit Besluit de *Regeling beoordeling centraal examen* vastgesteld (CEVO-09.0313, 31 maart 2009, zie www.examenblad.nl).

Deze regeling blijft ook na het aantreden van het College voor Examens van kracht.

Voor de beoordeling zijn de volgende passages van de artikelen 36, 41, 41a en 42 van het Eindexamenbesluit van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Examens.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de gecommiteerde toekomen.
- 3 De gecommiteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Examens.

De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.

- 4 De examiner en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examiner en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examiner. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke gecommiteerde aanwijzen. De beoordeling van de derde gecommiteerde komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de *Regeling beoordeling centraal examen* van toepassing:

- 1 De examiner vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examiner en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
 - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
 - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
 - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
 - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
 - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
 - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;
 - 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;

- 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;
- 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Voor een juist antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal punten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
- 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 7 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Examens. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
- 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
- 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.

NB Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen kunnen maximaal 78 scorepunten worden behaald.

Voor dit examen is de volgende vakspecifieke regel vastgesteld:
Vakinhoudelijke argumenten moeten afkomstig zijn uit gezaghebbende, wetenschappelijke publicaties.

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Door de tijd heen

1 maximumscore 2

De juiste volgorde is:
3, 6, 1, 4, 5, 2.

Opmerking

Als door het weglaten van één foutief geplaatst nummer een verder foutloze reeks ontstaat, wordt één scorepunt toegekend.

Prehistorie en oudheid

2 maximumscore 3

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Op de Zweedse rotstekening uit die tijd wordt een ploeg gebruikt / wordt er gewerkt met gedomesticeerde dieren, wat wijst op het bestaan van een landbouwcultuur 2
- Door het ontbreken van schriftelijke bronnen kan onze kennis over de makers van deze rotstekening maar heel beperkt zijn 1

3 maximumscore 4

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Thucydides zegt van ooggetuigen dat zij de gebeurtenissen weergeven afhankelijk van hun sympathieën/van wat zij zich herinneren 1
- dat is een historisch-wetenschappelijke benadering, want hij houdt rekening met de achtergrond/de kleuring van de gebeurtenissen door de (eigen opvattingen van de) ooggetuigen/de betrouwbaarheid van de bron 1
- Thucydides zegt van de feiten uit de oorlog/de redevoeringen, dat hij die niet zomaar voor waar heeft aangenomen, maar alles zo nauwkeurig mogelijk heeft nagehouden 1
- dat is een historisch-wetenschappelijke benadering, want hij probeert de feiten te controleren/na te gaan of zijn bronnen betrouwbaar zijn / hij streeft naar een objectieve beschrijving 1

4 maximumscore 2

Kern van een juist antwoord is dat de meeste Germanen in de Romeinse tijd buiten/minder lang in het Romeinse Rijk woonden en dus minder/later beïnvloed werden door de Grieks-Romeinse cultuur.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

De middeleeuwen

5 maximumscore 3

Een juist antwoord bevat de volgende elementen:

- Een juist kenmerk van de vroege middeleeuwen (bijvoorbeeld: de zelfvoorzienende agrarische cultuur / de gebrekkige verbindingen) 1
- Een juiste uitleg waardoor dit kenmerk ertoe leidde dat Karel zijn rijk niet vanuit één plek kon besturen (bijvoorbeeld: in deze tijd werd er nauwelijks een surplus aan voedsel geproduceerd, waardoor Karel zich steeds moest verplaatsen om zijn uitgebreide hofhouding te kunnen voeden / de gebrekkige verbindingen in deze tijd leidden ertoe dat Karel zijn vazallen niet goed in de gaten kon houden) 2

6 maximumscore 2

Voorbeeld van een juist antwoord is:

Een historicus kan de informatie uit de tabel gebruiken om de machtsstrijd tussen de bisschop van Utrecht en de graaf van Holland te illustreren, want de tabel laat de wedijver tussen graaf en bisschop in het verlenen van stadsrechten zien. In ruil voor deze stadsrechten krijgen zij financiële/politieke/militaire steun van de steden/bondgenoten om elkaar af te troeven.

7 maximumscore 2

Kern van een juist antwoord is, dat, doordat de paus door het succes van zijn oproep tot een kruistocht zijn aanzien vergrootte, hij sterk genoeg was om de strijd met de vorsten/keizer (over de hegemonie in de christelijke wereld/de Investituurstrijd) te verheviggen.

8 maximumscore 4

Voorbeeld van een juist antwoord is:

Bij 1:

- Door het Frans tot eenheidstaal te maken, bevordert François I de centralisatie, omdat zijn onderdanen zich meer verbonden met elkaar voelen als ze allemaal dezelfde taal spreken 1
- Het invoeren van het edict is ook een gevolg van centralisatie, het laat zien dat François al genoeg centraal gezag kon uitoefenen om dit in zijn hele rijk te kunnen invoeren 1

Bij 2:

- De nationalisten zagen in François I een koning die eenheid bracht in taal en cultuur. Hiermee maakte hij de komst van de natie Frankrijk mogelijk met eenheid onder alle Fransen 2

Door de tijd heen

9 maximumscore 2

De juiste volgorde is:
2, 5, 3, 1, 4, 6.

Opmerking

Als door het weglaten van één foutief geplaatst nummer een verder foutloze reeks ontstaat, wordt één scorepunt toegekend.

Vroegmoderne tijd

10 maximumscore 4

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Uit de tekst blijkt dat Paracelsus kritiek heeft op het al te slaafs navolgen van de beroemde artsen van de oudheid / wijst op het belang van eigen onderzoek naar de werking van de krachten van de natuur 1
- wat past bij de nieuwe wetenschappelijke benadering van de vroegmoderne tijd 1
- Uit de tekst blijkt dat Paracelsus de filosofie/astronomie/alchemy van de klassieken de fundamenteën van de geneeskunde noemt 1
- wat past bij het veranderende mens- en wereldbeeld / de (hernieuwde) oriëntatie op het erfgoed van de oudheid in de Renaissance 1

11 maximumscore 3

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- De Republiek had (als een van de weinige landen in Europa) geen vorst/koning 1
- De Republiek was ontstaan uit het conflict in de Nederlanden over de godsdienstpolitiek/de centralisatiepolitiek van de Habsburgse heersers, waardoor het wantrouwen tegen een centraal gezag/een absoluut vorst zo groot was geworden dat die niet meer werd geaccepteerd / het niet lukte een nieuwe vorst te vinden 2

Vraag	Antwoord	Scores
12	maximumscore 4 Kern van een juist antwoord is:	
	<ul style="list-style-type: none"> Een politiek motief van de Hollanders en Zeeuwen rond 1600 is de bestrijding van de Spaanse vijand (tijdens de Tachtigjarige Oorlog) 	1
	<ul style="list-style-type: none"> Een gevolg van het ontdekken van deze handelsroutes is de economische bloei/Gouden Eeuw voor de Republiek 	1
	<ul style="list-style-type: none"> Door deze reizen/Europese overzeese expansie ontstonden wereldwijde handelscontacten/ontstond het handelskapitalisme, wat leidde tot het begin van een wereldeconomie / vóór deze handelsroutes/lange-afstandhandel was een wereldeconomie niet mogelijk 	2
13	maximumscore 4 Voorbeeld van een juist antwoord is:	
	<ul style="list-style-type: none"> De abolitionisten zouden deze passage niet willen gebruiken, omdat eruit blijkt dat sommige slaven liever slaaf bij een goede meester wilden blijven dan vrij te zijn / er geen principiële stellingname tegen slavernij uit valt af te leiden 	2
	<ul style="list-style-type: none"> Doordat Stedman geen eenzijdig standpunt lijkt in te nemen/in zijn beschrijving genuanceerd overkomt, lijkt de informatie uit de bron objectief/waarheidsgetrouw 	2
14	maximumscore 6 Voorbeeld van een juist antwoord is:	
	<ul style="list-style-type: none"> De kritiek op het ancien régime op het gebied van het bestuur was, dat de absolute vorst de soevereiniteit bezat/alle macht had 	1
	<ul style="list-style-type: none"> Als verbetering verklaart de Nationale Vergadering dat de soevereiniteit/de macht bij het volk hoort te liggen (artikel 3 in de bron) 	1
	<ul style="list-style-type: none"> De kritiek op het ancien régime op het gebied van burgerrechten was, dat de burger geen vrijheid had om zijn mening te uiten/om de godsdienst te kiezen die hij wilde 	1
	<ul style="list-style-type: none"> Als verbetering verklaart de Nationale Vergadering dat er vrijheid van meningsuiting/godsdienst moet zijn (artikel 10 in de bron) 	1
	<ul style="list-style-type: none"> De kritiek op het ancien régime op het gebied van de bestaande maatschappelijke verhoudingen was, dat er ongelijkheid/een standenmaatschappij bestond 	1
	<ul style="list-style-type: none"> Als verbetering verklaart de Nationale Vergadering dat alle mensen vrij en met gelijke rechten geboren zijn (artikel 1 in de bron) 	1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Moderne tijd

15 maximumscore 4

Een juist antwoord bevat de volgende elementen:

- Een juist voorbeeld van een negentiende-eeuwse emancipatiebeweging (bijvoorbeeld: de vrouwenemancipatie) met een juist verband tussen dit voorbeeld van een emancipatiebeweging en de industrialisatie (bijvoorbeeld: Doordat meer vrouwen buitenshuis gingen werken, leerden zij samenwerken en zich in vakverenigingen organiseren.) 2

- Een juist voorbeeld van de opkomst van nieuwe politieke stromingen (bijvoorbeeld: het liberalisme) met een juist verband tussen dit voorbeeld van een politieke stroming en de industrialisatie (bijvoorbeeld: Door de industrialisatie kregen fabrikanten grote economische macht die zij wilden vertalen naar politieke invloed, wat leidde tot een nieuwe politieke stroming.) 2

16 maximumscore 6

Een juist antwoord bevat de volgende elementen:

- Een juiste uitleg van het propagandakarakter van de prent (bijvoorbeeld: Met de prent wordt op een directe manier reclame gemaakt voor een politiek doel, wat blijkt uit het onderschrijf (Kameraden zoo moet het gaan!) / de tekening die een scherpe tegenstelling laat zien.) 2

- Een juiste aanduiding van de sociaaldemocratische opvatting van Hahn (bijvoorbeeld: De prent maakt propaganda voor de democratische richting/de sociaaldemocraten, want uit de stembus komt een arbeider die sterker is dan de kapitalist.) 2

- Een juiste redenering waaruit blijkt dat de sociaaldemocratische stroming/de richting van de niet-revolutionaire socialisten in Nederland de meeste aanhang heeft gekregen (bijvoorbeeld: Er heeft in Nederland geen socialistische revolutie plaatsgevonden/de meerderheid van de socialisten koos voor een democratische weg om veranderingen tot stand te brengen / de communisten speelden geen grote rol/bleven een kleine groep.) 2

17 maximumscore 2

Voorbeeld van een juist antwoord is:

De Russische revolutionairen konden door de boeren te leren lezen en schrijven moderne massaorganisaties oprichten voor hun propaganda / het land moderniseren/industrialiseren/kennis verspreiden onder de bevolking.

Vraag	Antwoord	Scores
18	maximumscore 5	
	Voorbeeld van een juist antwoord is:	
	<ul style="list-style-type: none"> • De school was nog niet helemaal racistisch/antisemitisch want (twee van de volgende): – de leerlingen maken geen onderscheid tussen Duitse leerlingen met een joodse achtergrond en andere leerlingen. – op klassenfoto's staan leden van de Hitlerjugend (openlijk) eensgezind naast de joodse leerlingen. – een lid van de Hitlerjugend haalt dagelijks (voor iedereen zichtbaar) een joodse leerling van huis om samen naar school te gaan. 	1
	per juist voorbeeld	1
	<ul style="list-style-type: none"> • De conciërge is een overtuigd nationaalsocialist, wat zijn betrouwbaarheid als bron voor de conclusie vergroot, want als overtuigd nationaalsocialist (die op de hoogte was van de situatie op de school) was hij er gespist op overtredingen van de rassenregels op te merken 	2
19	maximumscore 2	
	Voorbeeld van een juist antwoord is:	
	<ul style="list-style-type: none"> • In een totalitaire staat wordt het gedrag van de burgers voortdurend gecontroleerd/wordt van de burgers verwacht dat zij de ideologie van de staat onderschrijven 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • wat in de bron naar voren komt in (één van de volgende voorbeelden): – de melding van de conciërge van de slappe ideologische opstelling van de scholieren. – de taak van de conciërge als controleur van de ideologie/het gedrag van de scholieren ook buiten schooltijd. – de controle op de jongeren ook buiten de schooltijden/de werking van een jeugdbeweging als de Hitlerjugend. 	1
20	maximumscore 4	
	Voorbeeld van een juist antwoord is:	
	Mogelijke redenen voor dit echtpaar om onder te duiken kunnen zijn (de twee volgende):	
	<ul style="list-style-type: none"> • Zij werden als joodse Nederlanders bedreigd met deportatie • Zij werden wegens verzetsdaden gezocht 	1 1
	<ul style="list-style-type: none"> • Als de foto in handen van de (Duitse) politie zou vallen, zouden de onderduikers (en hun helpers) in gevaar worden gebracht 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • Cas Oorthuys kan deze foto hebben gemaakt om de gevolgen van de Duitse bezetting in beeld te brengen/vast te leggen / als herinnering aan de donkere jaren van de bezetting / de verschrikking van het nationaalsocialisme te laten zien 	1

Vraag	Antwoord	Scores
21	<p>maximumscore 2</p> <p>Voorbeeld van een juist antwoord is: De Franse ambtenaar benadrukt de band tussen de Vietminh-leiding en de communistische leiders in Moskou. Vanwege de Koude Oorlog zullen de Verenigde Staten er de voorkeur aan geven Frankrijk te steunen in dit conflict.</p>	
22	<p>maximumscore 3</p> <p>Kern van een juist antwoord is:</p> <ul style="list-style-type: none"> • De Duitse deling is veroorzaakt door de verdeling na de Tweede Wereldoorlog van de wereld in twee machtsblokken/de Koude Oorlog • De ervaringen met Duitsland in de twintigste eeuw waren voor de omringende landen niet positief / de Eerste en de Tweede Wereldoorlog werden gezien als door Duitsland veroorzaakt • Kohl probeert deze angst weg te nemen door de Duitse hereniging in verband te brengen met de Europese eenwording/door te benadrukken dat de Europese eenwording door moet gaan 	<p>1</p> <p>1</p> <p>1</p>
23	<p>maximumscore 3</p> <p>Een juist antwoord bevat de volgende elementen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Een juiste sociaal-culturele verandering van de jaren zestig (bijvoorbeeld: Voor brede lagen van de bevolking wordt het gebruik van een auto gewoon / de auto verandert de manier van leven van veel mensen.) • Een juiste economische verklaring voor die verandering (bijvoorbeeld: De toenemende welvaart waarin steeds meer mensen delen, maakt het mogelijk een auto te kopen / levert vrije tijd op om met de auto op stap te gaan.) • Een juiste beschrijving van de manier waarop dit in de foto tot uiting komt (bijvoorbeeld: Het verkeerspark is opgericht om de jeugd te leren hoe met het nieuwe verschijnsel moet worden omgegaan.) 	<p>1</p> <p>1</p> <p>1</p>
24	<p>maximumscore 2</p> <p>Voorbeeld van een juist antwoord is: Door de groei van de welvaart in Nederland nam de behoefte aan (goedkope) arbeidskrachten (uit het Middellandse Zeegebied) voor ongeschoold/vies werk toe / werd Nederland aantrekkelijk voor (arbeids)immigranten.</p>	

5 Inzenden scores

Verwerk de scores van alle kandidaten per school in het programma WOLF.
Zend de gegevens uiterlijk op 25 juni naar Cito.

6 Bronvermeldingen

- bron 1 F. Delouche, Geschiedenis van Europa, Lier 1992, pag. 35.
- bron 2 ontleend aan: W. den Boer e.a., Gestalten der geschiedenis in de oudheid, middeleeuwen en de nieuwe tijd, Haarlem 1978, pag. 38.
- bron 3 <http://www.stadsrechten.nl/stedenjaar.htm>
- bron 4 ontleend aan: www.assemblee-nationale.fr/histoire/villers-cotterets.asp
- bron 5 ontleend aan: A. de Visser, Uit de eerste hand, Budel 2006, pag. 233.
- bron 6 Geschiedenis in de klas, nummer 32, jaargang 11 (december 1989), pag. 47.
- bron 7 ontleend aan: http://nl.wikisource.org/wiki/Verklaring_vanderechten_vandemensenvande_burger
- bron 8 D. de Boer e.a., Nederland rond 1900, Bussum 1979, pag. 25.
- bron 9 Willem Melching en Marcel Stuivenga, Ooggetuigen van het Derde Rijk, Amsterdam 2006, pag. 74.
- bron 10 Nederlands Fotomuseum, Volnummer: 7, Inventarisnummer: 17.
- bron 11 ontleend aan: Foreign Relations of the United States 1946, Vol. VIII The Far East, Washington 1971, pag. 63.
- bron 12 Margreet Fogteloo, I have a dream, Utrecht 1998, pag. 532.
- bron 13 prentbriefkaart collectie Cito.